

Ötlető: GELENCSEK SÁNDOR
Ötletés ideje: 1972.

TART: BABONÁS TÖRTÉNETEK

7 lap.

FÖLDRAJZI MUTATÓ: KAPOSMENTE

SÁK MUTATÓ: XXI

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKOMÁS

ATUEVETUE AZ EGYS. LTK. 2370 -es TETELE AUL

Babonás következtetések Kaposmentén.

Amióta babona van és lesz, addig mindig lesznek az ezekhez fűződő következtetések olyan formában, hogyha valamilyen baj vagy kellemetlen-ségek érik az embereket, akkor azt véleményezik, hogy valószínű ezért is történt, mert ha ez a babona megszegése, vagy a be nem tartása nem történt volna meg, akkor ez a baj sem következett volna be.

Néhány esetet felsorolok erre:

A kocsirol leszálló menyasszony.

Lakatos Kati 1895-1964. Gölle Szentpéter-pusztai uradalmi juhász leánya férjhez ment 1912-ben és az esküvőre Göllére mentek, ez kb. 2-3 km.-re van délnyugatra a falutól.

Az uradalom 5 kocsit adott a nász népének, hogy gyalog ne menjenek e vasárnapon az esküvőre.

Kb. az ut felére értek és a menyasszony megállította a kocsit, hogy ő leszáll és az akácás fokros fasorban egy percre szükség vég-zést eszközöl, az első koszorus silány is vele ment és ezzel az egész kocsi sor leállt, a násznép ezalatt daloltak, rikoltoztak, két-három perc alatt már is nyargaltak tovább.

Ennek az egész környéken híre terjedt és ezen pletykált a jó nép. Ahogy haza értek, a vőlegény anyja amikor megtudta akkor sirva fakadt, mert ebből szerencsétlen házasságot jósoltak a vénasszonyok.

Kati asszony élt a szagával éveken át. Ha valami esemény történt a családban, akkor a kiállhatatlan anyós mindig azt hánytta fel, hogy ez azért történt, mert a Kati leszállt a násznépes kocsirol. Még a jószág betegségeket is arra terelte. Az anyadisznó lesántult és erre azt mondta az anyós, hogy ez azért történt, mert a Kati leszállt a násznépes kocsirol. Két kis gyermeke volt Katinak, az egyik vörhenyt kapott és ezt is annak tulajdonította. Kati asszony egyszer tüdőgyulladást kapott, azt mondta neki az anyós: ugy kell neked, ennek te vagy az oka, mert leszálltál a násznépes kocsirol.

Ezt már megsokallotta Kati és azt mondta a férjének, ezt már nem bírja tovább és nem tűri, hogy az anyós ezzel üldözi őt, inkább világ-gá megy. A fiatal ember azt mondta az anyjának, hogy ha még szóba hozza és ezzel üldözi az ő feleségét, hát akkor azonnal kiteszi a házból, és mehez a lányához. Sokáig hallgatott ezzel a vénasszony, és egyszer valami kisebb oknál fogva mégis felhánytta a menyének a kocsirol való leszállást, erre másnap már mennie kellett Sásdra a lányához. Ezután két évre jó szerencsájük volt a jószághoz és jó pénzt kaptak értük. A fiatal ember elment Sásdra és közölte az anyjával azt, hogy milyen szerencsájük volt és sok pénzt kaptak, - ezzel kapcsolatban mondta azt, hogy ennek nem szabad lett volna bekövetkezni, mert a Kati leszállt a násznépes kocsirol. Erre a vénasszony azt mondta - hogy azt igazát be-bizonyítsa - ha még kétszer leszállt volna, akkor a kocsirol, akkor ez a szerencse biztosan nem következett volna be.

A vacsorázó menyasszony.

Kusztorás varga Rozi menyasszony lakodalma Nagyberkiben 1891-ben volt. Vacsora alatt az alacsony nagyszobájú zsufolt házban a petróleum lámpa elaludt levegő hiányában és amíg meggyújtották a lámpát az idő alatt a menyasszony gyorsan evett az elébe tett husoskáposztából, és ezt a babona szerint nem szabad lett volna??

Az 1914-es háború előtt az volt a babonás hit, hogy az új házaspár beül az asztalfőre a násznagyok és a koszorus fiúk-lányok mellé, de enni-inni nem volt szabad velük, mert olyan nagyon elszaporodik az új pár, sok gyerekük lesz és ezzel igen szegények is.

Ennek is volt nagy híre a faluban és egyesek kíváncsiak voltak az eredményre. Az eredmény: három lánya született a Kusztorás varga Rozinak. Különösen a szomszéd öregasszony fordított erre nagy figyelmet és biztosra állította, hogy a Kusztorás Rozinak sok gyermeke fog születni. A tévedést azzal háritotta el, hogy ha teljesen jóllakott volna, ott lopva a lakodalmi asztalnál, a sok gyerek csak ennek a hatására született volna.

A násznagyi koszoru a háztetőn.

Nagyberki és vidékén a lakodalmi népszokásban az egyik násznagynak kötnék kis vaskos tömör koszorut, és ezt az esküvőről hazajövet feldobja a háztetőre, és ha az visszagurul, akkor az új menyecske nem marad meg a háznál, hanem idővel otthagyja.

Septe Gyula és Faragó Mária ifjú jegyespárok lakodalma 1948 februárban volt. A koszoru ezeknél az első feldobáskor visszagurult a földre, és a 2-ik dobásnál fentmaradt.

A menyecske pár hétre elment haza, de a koszoru még ott volt a háztetőn, és ennek addig ott is kell maradni, amíg önmagától le nem esik vagy a szél lecsodorja.

A felruccant menyecske pár hétig otthon volt és a koszoru a háztetőn szomorkodott, többször haza ment és vissza, amikor a koszoru még mindig a háztetőn volt.

A család összeveszett, kibékült, az új menyecske haza is ment, meg vissza is. Közben válópert indítottak és el is váltak. Az új özvegy fiatalember akkor piszkálta le a póznával a koszorut a háztetőről.

A násznépes kocsi felborult.

Szentgáloskérre hoztak Mernyéről menyasszonyt és az 5 kilométeres úton kerültettek és Bődő János parasztkocsis beleborította az árokba a násznépet, de nem a menyasszonyos kocsit, hanem a vőfély és a silányos kocsit.

Ahogy megérkezett a násznép a lakodalmas házhoz, és mondták, hogy az egyik kocsi felborult. Az öregasszonyok mindjárt mondták, hogy ez nem jó jelent az ujházásoknak. Hát nem is, mert két év múlva törvényesen elváltak az ujházások, 1952-ben. Radics János és Bognár Irén földműves parasztek.

A kocsizó asszonyok.

Régtől napjainkig, ha kocsizó asszonyt láttak azt mondták, hogy "eső lesz, mert asszony kocsiz." Az első világháború alatt gyakori volt a kocsizó asszony, mert a hadköteles férfiak a háborúban voltak.

Egy eset 1916-ban. Batén Ádány Pista bácsi megállította a kocsizót: Állj meg Rozika, nézd csak ott előtted kocsiz a Gyurkó Naca, hát ne kocsizzatok így egymás után, mert viharos eső lesz. Majd amikor már nem látod, akkor ballagj utána, úgy legalább szép csendes eső lesz.

A szeles idő

Az 1914-es háború előtt, ha valaki az út mellett látott vécészó kutyát, azt el kellett riasztani, mert viharos-szeles idő lesz, ha nem hajtják el, és ha elhajtják akkor így: kü! hü! kutya szeles idő lesz és így csak gyengén fúj a szél, de ha hagyják befejezni a dolgot, akkor viharos szél lesz. Arról nem volt szó, hogy mi lesz akkor, ha észrevétlenül végzi a kutya a dolgát.

Ujévi következtetések.

Erre mindenféle eshetőség volt, pl. Ha valakinek rosszá a közérzete, akkor egész évben az lesz.

Ha valaki a szilveszteri mulatságban berug, az akkor egész évben mindig részeg lesz, akkor is ha szeszt nem iszik, mert olyan kóbolygó lesz a feje.

Pénzt nem adunk ki, mert akkor egész évben mindig pénzt ad ki, voltan régen olyanok is, hogy az ujévi köszöntő fiuknak másnak adták meg a köszöntő díjat.

Villámcsapás

Ha valakinek a portájára vagy a külterületére villám sujt, azt nagy szerencsétlenségnek tulajdonították, pl. a családból egy-két személy rövidesen kihal.

Ezt annak is következtetik, ha ilyenek házában van nagypénteken vagy egy héttel előbbi fájdalmas-pénteki mosott ruha, a villámcsapás ilyenek területét éri.

A szilvahullás

Ha valaki a nagyböjtben füttyörész, vagy dalol, akkor lehullik a fél-érett szilvatermés.

Régen, ha valamelyik nyáron szilvahullás volt, akkor az öregek vallatóra fogták a fiatalokat, hogy a nagyböjtben daloltak, füttyültek, mert azért hullott le a szilva.

A tökmag népszokásai.

Régtől a század elejéig a töktermelésnek nagy jelentősége volt.

A kukoricásokban és sokhelyütt a burgonya-földön alnövényként nagyban termelték a tököt a magjáért, amely finom étolajat adott és mint csemegét a tél végén igen kedvelték a falusiak.

Kétféle tököt termeltek "uritök" "paraszttök" néven sütőtök, főzőtök, takarmánytök a mai neve.

A paraszttök gyengén főzelék, és éretten megsütve nép élelmezésre, ősztől-decemberig állati takarmány volt, ennek a magja a csemege és a jó olajmagvak.

A sütőtök finom házi eledel, ennek a magja már olajnak és csemegének már nem olyan jó, mint a paraszttöké, mert vastag héja van.

A jó töktermés elérése érdekében az volt a népi hiedelem, hogy tavasszal sérves ember vesse a tökmagot. Csoma, Baté, Kaposkeresztur, Mosdós községekben ilyen emberrel vettették tavasszal a tökmagot, mert akkor nagy és sok tök terem.

Ha sok tök termett, akkor azt mondták, hogy azért van, mert sérves ember vetette a magot. Ha kevés gyenge termés volt, akkor azt mondták

hogy azért mert nem a sérves ember vetette. Ha a sérves ember vetette magból is gyenge termés volt, akkor ezt az időjárás mostohaságának tulajdonították.

A babonás hiedelem mindenképen a babona mellett beszélt.

A gyermekek keresztelése, névadása, hiedelmei régen.

Régen az újszülöttek keresztelésekor a név választásban a papok vitték a főszerepet. Elsősorban előírta azt, hogy a gyermek a kereszt-szülők nevét vegye fel, és ha már ilyen nevi gyermek van a családban, akkor a szülők nevére, ha ilyen is van, akkor lehetőleg beiktatott szent nevére, vagy a születésekor levő névnapra kell keresztelni.

Ennek folytán a múlt század 70-90-es éveiben olyan keresztnevek jöttek létre, amelyeket ma már elhagytak. pl. Illés, Gáspár, Máté, Dávid, Ambáus, Simon, Vince, Jakab, Ádám, Sebestyén, Demeteré, Orbán.

Ezek mind férfi nevek, és a női nevek közt nem akadt olyan amelyet elhagytak volna.

A nevezett férfi nevek mind a felsorolt körülmények révén jöttek létre, lehetőleg a bibliai vagy a szentek nevére alapítottak azért, hogy legyen az illetőnek védszentje és patrónusa. Én Sándor lettem a keresztapám nevére és sokszor a szememre vetették gyerek koromban, hogy szent Sándor nincs és nekem nincs is védszentem.

A századfordulón a fentnevezett neveket már le is hagyták Kapos-mentén és a környező vidékeken is, és divatba jöttek a Kálmán, Jenő, Géza, Gyula, és amikor ezeket is névadásra, keresztelőre vitték az akkori vének tiltakoztak ellene, hogy nem jó lesz, mert a gyerek vagy leány, mert szerencsétlen lesz és a bajokban nem lesz védszentje és semmiféle védelemre nem számíthat a bajokban még az esésben sem nyújtja a védőkart a védszent és ott is halálra zuzza magát, és mindenfelé jár-ke-l és bizonytalanul megy mindenhova, mint egy árva gyerek, mert nincs patrónusa. És az élet folyamán ha valakit valamilyen baj ért, akkor az öregek erre terelték az okát. Ha olyan egyént ért baleset, akinak védszentje volt, pl. Péter, Pál, József, János stb. akkor ezt nem okolták meg hasonló ürüggyel. A gyerekekkel este imádkoztak a szülők az őrző szent angyalaik és patrónusa tiszteletére.

A népi sirások, jajgatások hiedelmei.

A sirások, jajgatások falun elengedhetetlenek voltak, régen olyan szorosan hozzá tartozott a népelethez, mint az imádság és ezek kötelezően az öregasszonyokra tartoztak, ezek úgy bele élték magukat a sirás-ba, hogy állandóan nyafogtak, mint a beteg macskák.

Ennek is meg volt az alkalmi ideje pl. lakodalmi, temetési, tűz-eseti, hadbavonulási, a katonai bevonuláskor, számos jószág elhullása-kor.

Mi tette szükségessé ezen jajveszékeléseket? Azért kellett ezt végezni, hogyha előzőleg, vagy alkalomadtán nem sirnak, akkor a későbbi időben ezt kétszerte meg kell siratni és annyi baj származik belőle.

A lakodalmi sirató alkalmával is nagyjelentőségű sirások jajveszékelések voltak úgy a menyasszonyi háznál mint a vőlegény házá-nál. Amikor elindultak a nagy-utra, az élet útjára a fiatalok itt különféle mondókák és vőféjköszöntők voltak, amelyek már úgy voltak szerkesztve, hogy sirásra készíthetők legyenek. Különösen ha árva, vagy félárva a vőlegény vagy a menyasszony. A szülők és a hozzátartozók már előre ki-tervelték, hogy a jajveszékelés közben mit mondókáznak úgy a vőlegény, mint a menyasszony. Itt a sirás kötelező és elengedhetetlen volt, sőt

divat is volt. Azért, hogy megelőzzék a mindennapi életben a sirásokat mert ennek most van az ideje, ha most nem, akkor kétszerte többet kell sirni az életuton.

A temetési siratások is erre irányul, érdemes megjegyezni a halott hozzátartozói siró módszereit, amelyekkel a halotthoz is szólnak, beszélnek, sőt később orditoztak. Sokszor hallottam, hogy a temetési közönség előtt a halott férfi hozzátartozó mondta a koporsó felé fordulva a halottnak: Szólj egyet!, szólj egyet, csak egyet szólj, azt mondd, hogy nem haltál meg, szólj az árváidhoz, szólj az özvegyedhez. Ezekre a beszédekre aztán már ott mindenki sirt.

Én több ilyen népi temetésen részt vettem és Fonó községben a kiabáló férfi még a hallgatag élő emberre szokásos mondókát is mondta: Nem szól semmit, se kukk, se bekk, se kuku, se pizse.

A temetői elhantolásnál, amikor a pap és a kántor eltávozott, akkor a kiabáló férfi szintén mond egy konferansz beszéd mondókát így.

A sir mellett. Hát elmentél? Hát itt hagytál bennünket? Hát nem is jössz többé vissza? Gyere értünk hamar, vigyél el minket. Majd a József-völgyében találkozunk.

A 930-as évek előtt, amikor még a kántori bucsuztató szokásban volt, azt láttam, hogy ez hasonló volt a macska-nyávogáshoz olyan formán, hogy pl. sorjában ott állt volna 8-10 macska, és valaki sorban rálépett volna a lábára és ez mindig nagyon elnyávogta volna magát. A kántor, amikor valamelyik hozzátartozót említette a bucsuztató énekben, olyankor az illető nagyot nyaffantott.

A halotti sirásnak kettős célja volt és kötelező volt a sirás, mert aki nem nyaffogott, arra azt mondták, hogy nem bánja a halottat.

Mosdóson 1913-ban egy ember 8 éves fia temetésén az asszonyok többször rászóltak Pacsér Györgyre. Gyurka réjjá, Gyurka mért nem réssz? Felelte Gyurka: Én már nem réjjok, mert már nem is tudok, amig tudtam réttam, öleget, azért nem réjok.

Kercseliget Farkas József 1927-ben a fiatal felesége temetésékor az arcát zsebkendőbe burkolva dőcögött. Oda mentek hozzá a rokonok, hogy hát ne sirjon, azt mondta, hiszen nem sirok majd meg szakadok a nevetésbe. Nem sirok, hanem röhögök, és igaz is volt. Ennek hire lett az egész környéken.

A tüzeseti jajveszélések.

Ha valaki portáján tüzeset volt akkor a tűz színhelyén és a közeli szomszédok portáján minden háznál egy öregasszony fel-alá járkálva, a kezével a fejét érintve, a tenyerét összecsapkodva jajveszékelt, orditozott. Amikor a fiatalok a tűzoltáshoz indultak, mödban hagyták az öreg asszonyt, hogy csak maradjon, vigyázzon a portán és sirjon, de nagyon. Nagyberkiben 1952 nyarán Sebestyén Lajosné portáján tűz keletkezett. Az egyedül otthon hagyott 35 éves gyengeelméjű leány parazsat vitt a szemétdombra, és tüzet fogott és leégett az ólak, istálló, melléképület. Amikor a 4-ik szomszédból odajött a Parrag Örzse néni és meg tudta, hogy a leány maga volt otthon és nem sirt, azt mondta: hát ez a mula lány, hát még nem is jajgatott. Ekkor már a tűz el lett oltva. Parragné az udvaron a ház előtt és a belső udvaron végig menve a két karjával hadonászva mondta: Jaj Istenem mi van itt, jaj de nagy baj van itt, ez a szerencsétlen mula lány mit csinált itt. Jaj de nagy kár. Oda-vissza ilyeneket mondogatott. Én megkérdeztem az öreg asszonyt, hogy mért jajveszékelt fel alá. Azt mondta, hogy ezt így szokták, ezt

kell, mert ha most nem jajveszékel ő, akkor ezt hétszerte meg kell jajgatni később.

Összeállította a saját jegyzetemből

Gelencsér Sándor
MÁV. nyugdíjas

Nagyberki, 1972 március 16-án.

Erkölcseleg megjavult cigány.

Cigány népmese.

A faluvégi Miska-cigány napirenden bejáratos volt a paphoz. A papnak feltűnt, hogy az előszobában levő nagytükörbe ököllel befenyegtet a Miska. Olyankor mindig mondta, hogy: elköltötted a pénzemet te büdös gazember. A pap mondta: Te Miska, hiszen te vagy az akit a tükörben fenyegetsz.

- Tudom én már azt tisztelendő ur, hogy én vagyok csak ott a tükörben, ha látom, akkor mindig megfenyegetem, hogy javuljon meg és ne tegyen soha rosszat.

- Látom Miska, hogy önmagadra ismeresz és meg akarsz javulni.

- Majd megjavulok tisztelendő ur, csak találkozzal ezzel a gazemberrel, majd össze szidom, még meg is verem, csak jó ne legyen.

- Másnap amikor jött be és elkezdett szitkozódni és ököllel fenyegetni a tükör felé, s mondja: Te büdös gazember, már megint mit csináltál, elloptad a kanász Katinéni libáját, hogy a fene egye ki a hasadból a lopott libát.

Másnap amikor jött szintén fenyegetőzött, s mondja: ha még egyszer ilyen gazemberséget csinálsz, hát akkor kipofozlak.

- Csak adj neki Miska, már megint mit csinált?

- A kisbirótól elloptott két sonkát, de ha még egyszer ilyen csinál, hát én kipofozom ezt a rohadtat.

Másnap amikor jött igyenesen neki ment a tükörnek és ököllel belesujtott, a tükör darabokra tört.

A pap sietett ki az előszobába a nagy reccsenésre.

- Már megint mit csináltál te ostoba?

- Agyonlöttem ezt a gazembert, mert az éjszaka betört két prészba és bort lopott, és még most is részeg vagyok tőle, de most biztosan, hogy megjavult.

- Miska-Miska látom, hogy napról-napra rosszabb vagy, takarodj innen, itt kergette cigánynak nincs helye, a tükör árát meg levonom a fizetésedből.

- Kedves tisztelendő ur ne küldjön el, jó leszek, becsületes, vegyen egy tükröt, majd agyonverem a gazembert

Életmentés behunyt szemmel.

Cigány mese.

A papszakácsnő egy nagy öregfáról cseresznyét szedett, a legmagasabb ág végére kimerészkedett, a régi ág letört alatta, mivel elég nehézsúlyú asszony volt, ráesett egy alsóbb élő ágra és ott a hóna aljjal kapaszkodva lógott.

A segélykiáltásaira először is a pap ment oda és amint látta elég súlyos helyzetben volt a szakácsnő, mert a letört ág egy szakadék fölött lógott.

Segítségért ment a faluba és jöttek is, de senki nem mert vállalkozni, hogy lesegítse a nőt a fáról.

A cigány Miska vállalkozott a nehéz feladatra.

Az ideérkezőknek megtiltotta a pap, hogy felnézzenek a szakácsnőra, mert aki fel néz az megvakul. A Cigány Miska azt mondta, ő fel néz de csak az egyik szemével, amint mondta: no én egyik szememet megreckirom, mégis felnézek, a másik szemét befogta és felnézett, azt mondta a többi ottlevőknek: hallják én olyan szépet látok, amikor egy asszonyon derékig nincs ruha.

Azt mondta a pap: aki felfelé megyen a fára, az lefelé nézzen, amikor fölért, akkor lefelé nézzen.

Miska cigány felment és a törött ágat lefűrészelte, ráeresztette az alsó élő ágra és ezt elvágva ráeresztette az alsóra, amelyre létrát támasztottak és innét lehozta a bajba jutott asszonyt.

A pap megdicsérte Miskát és két arany tallér pénzt adott neki, amelynek nagyon megörült a cigány. Megkérdezte: Tisztelendő ur, hát mi lesz a vakulással, mert én egyik szememet megreckirom?

- Csak várj, majd megvakulsz, ha előbb nem, majd ha meghalsz, és vakon nem látsz a menyországba bemenni.

- Akkor már nem is lesz baj, csak előbb ne vakuljak meg.

Nagyberki, 1972 június 19.

Gelencsér Sándor
MÁV. nyugdíjas.